

УДК 340.12(477)

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ПОНЯТТЯ «ПРАВОВІ ПАРАДИГМИ»

Віталій ГДИЧИНСЬКИЙ,
аспірант кафедри державно-правових дисциплін
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено загальнотеоретичний контекст поняття «правові парадигми». Висвітлено історію появи поняття «правові парадигми» як філософсько-правової категорії. Аргументовано парадигмально-правову проблематику теорії держави і права. Викладено погляди на співвідношення правових категорій «право» і «закон» у контексті парадигмально-правової теорії, визначено взаємозумовленість, зв'язок і взаємодію. Наголошено на необхідності глибокого теоретико-методологічного осмислення ролі закону і законності у правничій діяльності. Визначено й аргументовано функції правових парадигм із позицій загальнотеоретичних засад і в практичній значимості для правничої діяльності. Доведено, що загальнотеоретичні засади правових парадигм формуються у середовищі правових наукових співтовариств, ґрунтуючись на реальних концептуальних правових явищах, які сприймаються суб'єктами правозастосування. Розкрито феномен зміни парадигми в сучасному праві, уточнено розуміння терміна «правова криза» як особливого формату наукових досліджень, його смислової структури, проілюстровано зміни у змісті методологічної юриспруденції, в якій особливе значення мають методологічні підходи, що визначають стратегію дослідних пошуків у взаємозв'язку права і держави.

Ключові слова: парадигмальність, загальнотеоретичні засади правових парадигм, правове наукове співтовариство, «дух часу», парадигмально-правові концепції.

GENERAL THEORETICAL CONTEXT OF THE CONCEPT “LEGAL PARADIGM”

Vitalii HDYCHYNSKYI,
Postgraduate Student at the Department of State-Legal Disciplines
of University of Economic and Law “KROK”

SUMMARY

The article deals with the general theoretical context of the concept of “legal paradigms”. The history of the emergence of the concept of “legal paradigm” as a philosophical and legal category is highlighted. The paradigm-legal problem of the theory of state and law is argued. The views on the relation between the legal categories “law” and “law” in the context of paradigm-legal theory are outlined, their interdependence, communication and interaction are determined. The necessity of deep theoretical and methodological comprehension of the role of law and legality in legal activity is emphasized. the functions of legal paradigms from the standpoint of their general theoretical foundations and in practical significance for legal activity are determined and argued. It is proved that the general theoretical principles of legal paradigms are formed in the legal scientific community, based on real conceptual legal phenomena that are perceived by the subjects of law enforcement. The phenomenon of paradigm shift in modern law is revealed, the understanding of the term “legal crisis” as a special format of scientific research, its semantic structure is clarified, changes in the content of methodological jurisprudence are illustrated, in which methodological approaches determining the strategy of research searches in the relationship of law are of particular importance and the state.

Key words: paradigm, general theoretical foundations of legal paradigms, legal scientific community, “spirit of time”, paradigmatic-legal concepts.

Постановка проблеми. Виявлення основних загальнотеоретичних засад правових парадигми, специфіки, функцій і ролі у механізмі правового регулювання в умовах сучасної української держави, а також загальнотеоретичні засади правових парадигм як форми організації наукового знання про право і як фактор, що впливає на процес правового регулювання суспільних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною базою дослідження загальнотеоретичних засад правових парадигм слугували наукові доробки таких українських науковців-правників і фахівців у галузі філософії права, теорії держави і права, як Л.В. Авраменко, У.Е. Батлер, Ю.Л. Бошицький, О.О. Гайдунін, В.Д. Гвоздецький, Л.М. Горбунова, Л.І. Заморська, Ю.А. Іванов, Р.А. Калюжний, М. Кельман та інших.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше на теоретико-методологічному рівні вивчено загальнотеоретичні засади правових парадигм, змістове

наповнення, проаналізовано структури і форми вияву правових парадигм у практичній і науково-теоретичній діяльності та правотворчості, доведено важливість для правової науки і механізму правового регулювання парадигмально-правової концепції теорії держави і права.

Метою та завданням статті є теоретико-методологічне обґрунтування парадигмально-правової концепції в її загальнотеоретичних засадах теорії держави і права. Сучасний стан української правової науки характеризується мультипарадигмальністю, наявністю багатьох філософсько-правових концепцій, наукових підходів, учень і різноманітних наукових шкіл і співтовариств [1; 2].

У сучасний період поняття «парадигма» знайшло широке застосування [3] в науковій царині. Такий перебіг можна пояснити розбіжностями, пов'язаними із суто об'єктивними труднощами, зокрема з трансформацією певних дефініцій із технічної аргументації до гуманітарної сфери. Як стверджують більшість дослідників [5; 6],

будь-які паралелі у цьому контексті не ведуть до однозначного трактування суто філософського поняття «парадигма».

На наш погляд, причина цього полягає у конкретиці технічних понять і в абстрактності гуманітарної термінології. Як приклад можна навести велику кількість підходів до таких понять, як «праворозуміння», «правова система», «правовідносини», «правова категорія», «правова ідеологія», «правова істина», «правовий принцип», «громадянське суспільство», «національна ідея» та ін. В історико-еволюційному розвитку суспільства і держави змінювались і уявлення про правові явища і поняття, що потребує напрацювань новітніх методологічних підходів до визначення. У юриспруденції поняття «парадигма» почали застосовувати порівняно недавно: у 1990-х роках цю дефініцію стали широко використовувати за межами філософських категорій, зокрема в економіці, праві, педагогіці та ін. Історична еволюція несе не лише перетворення змісту норм й інституцій права, а й еволюціонування правової форми. На нашу думку, це викликано достатньо неоднозначним розумінням змістового навантаження цього терміна у застосуванні до правової науки. У сучасній концепції держави і права термін «парадигма» традиційно визначають як систему теоретико-методологічних та аксіологічних настанов, що беруться за зразок у розв'язанні проблем наукового співтовариства. Слід підкреслити, що поява і введення до наукового обігу нової дефініції, навіть такої, що неадекватно сприймається й оцінюється різними дослідниками, вказує на якісний прорив в аналізі відповідної проблематики і на появу більш досконалої інструментарію вивчення правової реальності.

Беручи до уваги предмет дослідження статті – загальнотеоретичні засади правових парадигм – можна стверджувати, що правова наука також є органічним поєднанням статички як результати пізнання, і динаміки як діяльність, що забезпечує такі наявні знання, а також діяльність із використання наявних правових знань у досягненні новітніх науково-правових результатів. Будь-яке пояснення змісту правової науки без урахування органічних зв'язків згаданих вище елементів виявиться неповним і однобоким.

Отже, можна зробити припущення і дійти висновку, що парадигмою є усталений еталон мислення, сукупність онтологічних переконань, ціннісних настанов, схем вирішення типових завдань, що забезпечують безперервність наукової світоглядної традиції. Отже, парадигмою можна вважати систему уявлень, провідних концептуальних настанов, характерних для певного історичного етапу розвитку науки, культури і цивілізації загалом.

Цікавою для нашого дослідження правових парадигм є думка [7], що правова парадигма є сумою більш-менш пов'язаних між собою теоретичних орієнтацій, що є тим стрижнем, який об'єднує у пошуках різних дослідників, що працюють у межах однієї правової науки і наукового напрямку.

У науковій літературі правова парадигма трактується як висхідна концептуальна правова модель, як контур науково-правових концепцій, спосіб утілення певних перетворень і прогнозування можливих результатів. Наукова парадигма є важливим компонентом політико-правових реформ і правових програм. Отже, під правовою парадигмою слід розуміти сукупність теоретико-методологічних положень, які прийняті у правовому науковому співтоваристві як стандарт для безпосередніх досліджень та інтерпретації, систематизації, класифікації та оцінювання.

Поширені у сучасній філософсько-правовій науці визначення поняття «правові парадигми» й тракту-

вання мають один вагомий недолік, зокрема відсутність прив'язки до правового наукового співтовариства, тому жодна аргументація (на кшталт модернізації поняття «правова парадигма») не може бути підставою для вживання і трактування його поза прив'язкою до поняття «правове наукове співтовариство». Дослідник має враховувати під час характеристики предмета дослідження різні його сторони і пояснювати їх, виходячи з примату вибраної грані. Схожою гранню в дослідженнях Т. Куна стало наукове співтовариство, зокрема через вивчення поведінки його членів автор дійшов висновку про існування власне парадигми [2].

Таким чином, серед засад правових парадигм виділяють такі явища, як загальнотеоретична основа парадигми, індивідуалістичне праворозуміння, парадигма правової науки, детермінованість права економічними, матеріальними відносинами. Однак великий масив визначень загальнотеоретичних засад правових парадигм не дає вичерпної відповіді щодо ґносеологічного складника правових парадигм. На нашу думку, поняття «правова парадигма» в правовій інтерпретації належить до філософсько-правових положень, які можуть бути визнані лише після всебічного обґрунтування.

У контексті нашого дослідження можемо стверджувати, що у цьому є певний спосіб усвідомлення правовим науковим співтовариством відповідного аспекту правової реальності, який підпадає під вивчення допустимих науково-правових проблем і методів розв'язання через іншу правову парадигму. Отже, кожна суспільно-історична епоха напрацьовує власну, характерну тільки їй правову парадигму, тому зміна парадигм спричинює перегляд усіх цінностей, норм, настанов системи світорозуміння людини.

Правова парадигма створює певне бачення реальності, детерміноване об'єктом наукових уподобань учених-правників, а також покладеними в основу діяльності принципами, цінностями, настановами, стереотипами, сукупністю поглядів, нормами правової етики та ін. Очевидно, виходячи з ознаки відповідності теорії «духу часу», правовою парадигмою може стати лише та концепція, що відповідатиме на найактуальніші у цей конкретний історичний період питання, від розв'язання яких залежить дієздатність і правоспроможність правової системи. Також уважаємо, що категорія «дух часу» дозволить скоригувати обсяг концепцій, до яких корисно було б уживати термін «правова парадигма». Безперечно, не можна дати всеосяжного визначення поняття «правові парадигми», яке б об'єднало всі наявні підходи до досліджуваної проблематики. У правовій науці багато понять не мають однозначного тлумачення, а критерії застосування наближаються до інтуїтивно індивідуального, незважаючи на те, що найважливішою вимогою, яка ставиться до наукової термінології, є однозначність, суворе зареґламентованість використання, ясність розуміння, стійкість, сумісність з усім комплексом застосовуваних у правовій науці термінів. Таким чином, говорячи про загальнотеоретичні засади правових парадигм, ми можемо визначити їх як висхідні положення, які напрацьовуються і на які спирається правознавство. Історичне пізнання правових парадигм дозволяє логічно осмислити закономірності сучасного розвитку правової науки.

Список використаної літератури:

1. Берман В. Правова система США. Київ: Основи, 2011. 1216 с.
2. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Основи, 2011. 228 с.

3. Загальна теорія права: підручник; за заг. ред. М.І. Козюбри; НУ «Кієво-Могилянська академія». Київ: Ваіге, 2015. 392 с.
4. Петрушенко В. Філософія. Львів: Літопис, 2014.
5. Popper, Karl Sir. The Open Society and Its Enemies. URL: <https://archive.org/details/-FullTextOfThe-OpenSocietyAndItsEnemiesVolI>.
6. Cohen L. Regulating Intimacy A New Legal Paradigm Jean. URL: <https://press.princeton.edu/titles/7297.html>
7. Boudon Raymond. Décès du sociologue. URL: https://abonnes.lemonde.fr/disparitions/article/2013/04/12/la-mort-de-raymond-boudon-sociologue_3158680_3382.html
8. Юридична енциклопедія: URL: <http://leksika.com.ua/legal>.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Гдичинський Віталій Богданович – аспірант кафедри державно-правових дисциплін ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Hdychynskiy Vitalii Bohdanovych – Postgraduate Student at the Department of State-Legal Disciplines of University of Economic and Law “KROK”

vskomor@ukr.net

